

Belangwekkende archeologische vondsten zuid van Staveren

Restanten van 12de eeuwse boerderij in de Stadsfinne bloot gelegd

STAVEREN is de oudste van de Friese elf steden. Het spreekt vanzelf, dat een plaats, die bogen kan op meer dan acht eeuwen stadsrecht, een rijke historie heeft. Dat is ook met de oude Hanzestad op Frieslands uiterste zuidwestpunt het geval. En toch is er over de oudste geschiedenis van Staveren slechts betrekkelijk weinig bekend. De bronnen daarover zijn schaars. Een verborgen bron is er echter, die rijkdom aan gegevens bevat: de bodem rond de stad. Hoe rijk aan gegevens over het alleroudste Staveren die bodem is, is de afgelopen weken gebleken tijdens een oudheidkundig bodemonderzoek, dat wordt ingesteld op de Stadsfinne, een weiland ten zuiden van Staveren. De opgravingen, die daar zijn en worden verricht, hebben verrassende archeologische vondsten opgeleverd.

Scherven vertellen hun verhaal

Op de Stadsfinne, die buiten de stad ligt, heeft de oudste bebouwing bestaan van het oorspronkelijke Staveren, dat in nabijheid van het klooster van St. Odulf aan de Vliestroom is ontstaan. Tot voor kort heeft niemand dat geweten, maar men kan het op 't ogenblik met eigen ogen zien, want op de zuidwestelijke hoek van het weiland zijn de resten bloot gelegd van wat eens een boerderijtje is geweest en steekproeven hebben reeds uitgewezen, dat onder de groene zode van de Stadsfinne de resten schuilen van een complete nederzetting: het oudste Staveren.

De geglazuurde scherven, waaronder enkele zeer fraaie exemplaren, werden door de heer Elzinga geïdentificeerd als afkomstig te zijn uit Friesland, Holland, Antwerpen, Hamburg en andere plaatsen. Een bewijs, dat de schepen uit Staveren naar alle richtingen uitvoeren en de handelsrelaties zich zowel naar het noorden als naar het zuiden uitstrekten.

Een deel van de scherven en voorwerpen werd tussen de resten van de oude boerderij gevonden. Het feit, dat er veel houtskool in de bodem werd aangetroffen wijst in de richting van een brand, die de nederzetting eens zou hebben geteisterd. Het feit, dat er tevens enkele stukken dakpan zijn gevonden, kan betekenen, dat er ook een klooster heeft gestaan met een

Zorgvuldig wordt de aarde in de kuil afgegraven. Stukje bij beetje komen de resten van de oude boerderij tevoorschijn.

hardstenen dak. Mogelijk is dit het klooster van St. Odulf geweest.

Meer geld nodig

Zeker is, dat de Stadsfinne een schat van gegevens bevat over het oudste deel van Staveren, dat tot nu toe werd ontdekt. Het zou van groot belang zijn, dat de opgravingen nog enige tijd konden worden voortgezet om een nog duidelijker en vollediger beeld te krijgen van dit oude Staveren. Daarvoor is echter niet alleen tijd, maar ook mankracht en geld nodig. En de duizend gulden van de provincie zijn thans opgesnoept. Wellicht zullen er wegen en middelen gevonden kunnen worden om nog enkele duizenden guldens voor dit belangwekkend onderzoek beschikbaar te stellen. De tijd dringt echter, want Prov. Waterstaat, die overigens bijzonder veel medewerking verleent aan de heer Elzinga en z'n medewerkers, zal eerstdaags de Stadsfinne moeten gebruiken voor grondberging. Als er meer geld komt en het aantal grondwerkers kan worden uitgebreid, zal wellicht de hele boerderij kunnen worden blootgelegd en tevens nog iets kunnen worden vrij gegeven van de rest der nederzetting.

Een aardige bijkomstigheid is, dat een amateur-archeoloog uit Staveren, de heer Landsaad, het zijne heeft bijgedragen tot de vondsten. Hij groef zelf een tonput op met diverse scherven.

stroom is ontstaan. Tot voor kort heeft niemand dat geweten, maar men kan het op 't ogenblik met eigen ogen zien, want op de zuidwestelijke hoek van het weiland zijn de resten bloot gelegd van wat eens een boerderijtje is geweest en steekproeven hebben reeds uitgewezen, dat onder de groene zode van de Stadsfinne de resten schuilen van een complete nederzetting: het oudste Staveren.

De opgravingen, die door het Fries Museum en het Biologisch Archeologisch Instituut te Groningen worden verricht, zijn een direct gevolg van de werkzaamheden, die de Prov. Waterstaat van Friesland aan de IJsselmeerkust bij Staveren uitvoert t.w.m. de bouw van een nieuwe sluis en de aanleg van een stroomkanaal voor het toekomstige tweede boezemgemaal. Bij graafwerkzaamheden aan de randen van de Stadsfinne, die zal worden opgespoten, worden de mannen van Waterstaat namelijk vaatwerk, dat belangwekkend genoeg leek om het de archeoloog van het Fries Museum, de heer G. Elzinga, te laten zien.

De heer Elzinga toog weldra met een kleine staf medewerkers naar Staveren. Het provinciaal bestuur stelde een subsidie van duizend gulden beschikbaar om de Stadsfinne z'n geheimen te ontfutselen. Men wist niet wat men precies zou vinden, naar de oogst van meer dan vijftig meer of minder belangwekkende vondsten, die er op het ogenblik al is, heeft de verwachtingen overtroffen en vertelt al een boeiend verhaal over de geschiedenis van Staveren. En het staat vast, dat de Stadsfinne nog veel meer dingen in zich bergt, die voor een archeoloog boekdelen spreken.

De afgelopen drie weken hebben de met uiterste voorzichtigheid gehanteerde spaden van de kleine groep oudheidkundigen stukje bij beetje de restanten bloot gelegd van een huis, waarschijnlijk een boerderij, uit de 11de eeuw.

Er is een kuil gegraven van 9 x 15 meter waarin duidelijk fragmenten te herkennen zijn van houten kruisbalken, vloersegmenten, een afvalton, mestlagen, een stookplaats met asresten, tussenwanden van kapers en stallen. Met geringe fantasie kan men uit de bodem van de kuil de plattegrond van een boerderijtje lezen uit lang vervlogen tijden.

In de lengterichting van de kuil steken uit de bodem de restanten omhoog van een rij palen, overblijfselen van een beschoeiing.

Behalve de hoogst belangwekkende restanten van de boerderij is een grote hoeveelheid scherven en voorwerpen gevonden, een collectie die naar het Fries Museum gaat. Die voorwaarde hebben Ged. Staten ouwens aan hun subsidie verbonden.

Grote oogst

Tot de voorwerpen, die de bodem van de Stadsfinne reeds prijs gaf behoren een grote pot met 17de eeuws materiaal, tinnen pels met een inscriptie, die vertelt, dat ze in Sneek zijn gemaakt, veel tegels, een enen fluitje, een benen haarkam, een glazen ring, molenstenen uit de 12de eeuw, een vuurdover uit de 15de eeuw, afvaltonnen en een grote hoeveelheid scherven van majolica, waaruit men de handelsrelaties kan aflezen, die de oude Hanzestad Staveren in binnen- en buitenland had.

pen werd tussen de resten van de oude boerderij gevonden. Het feit, dat er veel houtskool in de bodem werd aangetroffen wijst in de richting van een brand, die de nederzetting eens zou hebben geteisterd. Het feit, dat er tevens enkele stukken dakpan zijn gevonden, kan betekenen, dat er ook een klooster heeft gestaan met een

den blootgelegd en tevens nog iets kunnen worden vrij gegeven van de rest der nederzetting.

Een aardige bijkomstigheid is, dat een amateur-archeoloog uit Staveren, de heer Landsaad, het zijne heeft bijgedragen tot de vondsten. Hij groef zelf een tonput op met diverse scherven.

Stuk van middeleeuws Staveren komt nu bloot

De opgravingen in de Stadsfenne te Staveren hebben tot nu toe een zeven- tot achttal funderingen aan het licht gebracht van houten huizen uit de 12de tot 13de eeuw, die in een rijtje aan een waterloop hebben gestaan, waarvan zij door zware, telkens verplaatsbare beschoelingen gescheiden waren. Het waren huizen, gebouwd op de manier van kleine boerderijen: in de lengte stonden twee rijen zware stijlen, terwijl de wanden daarbuiten uit gepotdekselde planken bestonden. In één geval schijnt op een bijzonder zware en in geheide paalfundering een woning van tufsteen te hebben gestaan. De lengte der huizen bedraagt gemiddeld 14 tot 15 meter. Naast deze huisresten zijn er karrevrachten scherven, waaronder veel van waarschijnlijk met leem uit Gaasterland gebakken bolpotten, maar ook scheepsladingen Duits aardewerk (middeleeuws) alsmede grote hoeveelheden tufsteen gevonden, op een merkwaardige wijze over het terrein verspreid en mogelijk een bewijs dat Staveren een markt was voor dit uit het Rijnland afkomstige vulkanische bouwprodukt.

Het bovenstaande heeft drs. H. Halbertsma, uit Amersfoort, leider van de thans plaatsvindende opgravingen, gisteravond meegedeeld in het kader van een lezing, die was uitgeschreven door de Jeugdbond voor geschiedenis, welke bond hier met 18 leden (uit alle delen des lands) een werkkamp houdt en daadwerkelijk aan de opgravingen deelneemt. De jongelui, die hier werken onder leiding van de heren F. C. J. Ketelaar en H. R. Reinders, hadden door middel van de stadsomroeper de inwoners uitgenodigd de lezing bij te wonen en er

bleek zoveel belangstelling van jong en oud te bestaan, dat het Doopsgezind lokaal bijna te klein was.

De inleider plaatste zijn voorlopige opgravingsresultaten tegen de achtergrond van de ontwikkeling en neergang van het oude Staveren en kwam tot de slotsom, dat het terrein waar nu gegraven wordt, in de middeleeuwen bewoond was, daarna ontruimd werd, in de 17de eeuw echter opnieuw een woonwijk werd om daarna voor de tweede maal zijn huizen te verliezen. In de vorige eeuw toen de armoede in het stadje bijzonder groot was, is de grond ter plaatse deels als terpaarde verkocht, terwijl er voor dijkwerken ook ontgronding heeft plaatsgevonden. De aldus ontstane kuilen werden met stadsvuil uit verschillende eeuwen gedicht, zodat thans eerst overal een meter opgehoogde grond moet worden verwijderd voor men in de middeleeuwse woonlaag komt. Door de afgravingen in het verleden zijn alleen de huisvloeren nog over en zelfs die niet steeds. De huisresten bevinden zich op de overgang van de veenlaag naar de daarboven gelegen kleilaag.

Over de onlangs hier gevonden Romeinse cultuurresten, zoals fragmenten van dakpannen en van een Romeinse schotel, zei de heer Halbertsma te vermoeden, dat deze met tufsteen naar Staveren zijn gekomen. In de middeleeuwen heeft men namelijk ook veel tufsteen gehaald van gesloopte Romeinse versterkingen. Het onderzoek in Staveren zal nog geruime tijd vergen, daar de ROB veel te weinig arbeidskrachten tot zijn beschikking heeft om het werk fors aan te pakken. Het kamp van de Jeugdbond voor geschiedenis wordt eind volgende week beëindigd.